

A Functional Analysis of Proper Names in *The Travelogue of Ebrahim Beyg* and Their Representation in the Arabic Translation Based on Gibka's Model and Fernández's Procedures

Melika Afroz

PhD Student in Arabic Language and Literature,
University of Kashan, Kashan, Iran

Ali Bashiri*

Corresponding Author, Assistant Professor,
Department of Arabic Language and Literature,
University of Kashan, Kashan, Iran

Zohreh Gharaei

Assistant Professor of Translation Studies,
Department of English Language and Literature,
University of Kashan, Kashan, Iran

Abstract

Proper names in travel narratives are not merely referential devices used to identify individuals, places, or institutions. Rather, they may perform functions that extend beyond identification, conveying layers of meaning, identity, ideology, and cultural memory. This study,

* Corresponding Author: a.bashiri@kashanu.ac.ir

How to Cite: Afroz, M., Bashiri, A. and Gharaei, Z. (2025). A Functional Analysis of Proper Names in *The Travelogue of Ebrahim Beyg* and Their Representation in the Arabic Translation Based on Gibka's Model and Fernández's Procedures. *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 15 (32), 251-288. doi: [10.22054/RCTALL.2025.86924.1800](https://doi.org/10.22054/RCTALL.2025.86924.1800)

focusing on the novel *The Travelogue of Ebrahim Beyg* and drawing on Gibka's (2018) two-act model, investigates the secondary functions that proper names assume in the source text. The findings reveal that these include sociological, localizing, semantic, humorous, didactic-educative, conative, allusive, revealing, expressive, desirous, poetic, camouflaging, and commemorative functions. The Arabic translation of the novel was then analyzed using Fernández's (2006) translation procedures to evaluate the effectiveness of each in transferring these functions. The results indicate that "copying" has been more successful than other procedures in conveying certain functions—particularly sociological and localizing functions—but has proved ineffective in representing the complex functions of personal and place names. A final analysis, informed by Soja's (1996) theory of Thirdspace, revealed that many culturally significant spaces extending beyond geographic places are semantically reduced in translation, becoming merely geographic in nature. The study emphasizes the necessity of a function-oriented and context-aware approach to the translation of proper names.

Keywords: Proper names, *The Travelogue of Ebrahim Beyg*, Translation procedures, Two-act model, Secondary functions.

Introduction

Proper names—including place names and personal names—serve multiple functions in historical and literary texts. They lend credibility to the narrative, reveal ideological biases, and often act as vehicles of cultural mediation. In travelogues, the frequent use of proper names enables authors to enhance the authenticity of their accounts, validate firsthand experiences, and shape readers' perceptions of various locations and encounters (Pratt, 2007). As Edward Said (1978)

observes, European travel writers often meticulously recorded local place names to assert the originality of their discoveries, while simultaneously introducing Europeanized versions of these names to reinforce colonial dominance. This dual and seemingly contradictory function of proper names highlights the tension between representation and power in travel narratives.

Selective naming—or deliberate omission—has often enabled Western travel writers to portray foreign societies as exotic, contributing to the construction of a cultural “Other” (Kabbani, 1994). For example, in certain nineteenth-century Orientalist texts, authors reduced individual identities to generic labels such as “the Oriental,” thereby perpetuating stereotypes (Said, 1978). In contrast, postcolonial travel writers like V.S. Naipaul and Ryszard Kapuściński have challenged these Western narratives by foregrounding indigenous names (Youngs, 2013). Proper names have also been employed as tools for satire and ideological critique, as exemplified in Jonathan Swift’s *Gulliver’s Travels*, where invented place names serve to mock political institutions. Thus, proper names are not merely referential; they often carry symbolic, political, and ideological significance (Algeo, 1973; Van Langendonck & Van de Velde, 2016). Given the multifaceted functions of proper names in travel writing, their translation poses considerable challenges. They are both linguistic signs and carriers of cultural and ideological meaning. Translation, as an intercultural process, is influenced by the differing cultural norms and ideological orientations of the source and target societies. Various strategies have been employed in the translation of proper names, each preserving certain functions while potentially erasing others. For example, transliteration may retain the phonetic form of the original name but fail to convey its cultural connotations.

While most studies on the translation of travel writing have focused on Western travelogues, Eastern travel narratives have received comparatively little attention. Despite the significance of proper names and the complexities involved in translating them, a noticeable gap remains—particularly regarding translations into Arabic. Although some studies have examined the translation of proper names in fantasy literature, children's books, interpreting, and philosophical-literary texts (Abdul-Baqi, 2016; Amari Alahyari et al., 2023; Kashavarz, 2021; Shanaki & Ehteshami, 2022), the translation of proper names in Eastern travel writing remains underexplored.

To address this gap, the present study investigates the translation of proper names in Eastern travelogues into Arabic. The corpus comprises the three volumes of *The Travelogue of Ebrahim Beyg* by Zeyn al-Abedin Maraghe'i. The primary aim is to analyze the functions of proper names in the original text using Gibka's (2018) functional model. Additionally, the study evaluates the translation procedures employed, based on Fernández's framework (2006). Ultimately, it assesses the extent to which the functions and implicit connotations of proper names are preserved or lost in translation, and how this affects the reader's understanding of the target text.

Literature Review

Several studies have explored the translation of proper names across different genres and theoretical frameworks. Abdul-Baqi's (2016) thesis investigated the translation of proper names in children's literature, focusing on *Alice in Wonderland* and its Arabic translation. Using Davies' seven-strategy model, the study revealed that literal preservation of names was used in 85% of cases, with intratextual

addition, omission, localization, transformation, and generalization occurring less frequently.

Kashavarz (2021) examined strategies for translating proper names in philosophical-literary novels. Using Van Coillie's ten-strategy framework, the study analyzed the Arabic translation of *Symphony of the Dead*, finding that transcription and the addition of descriptive details were most common. However, certain choices resulted in the loss of functional aspects of the original names.

Horri (2022) analyzed the translation style of Saleh Hosseini across five English novels (*Animal Farm*, 1984, *The Sound and the Fury*, *Absalom, Absalom!* and *Go Down, Moses*). Applying Leppihalme's framework, the study found that Hosseini employed both foreignizing and domesticating strategies. It concluded that style in the source text reflects the author's voice, whereas in the target text, it reflects the translator's agency.

Shanaki and Ehteshami (2022) critiqued the Persian translation of proper names in five fantasy novels. Using Gibka's model and Van Coillie's framework, they found that omission often led to loss of meaning and function, emphasizing the importance of functional translation strategies.

Similarly, Amari Alahyari et al. (2023) studied strategies for translating proper names in interpreting, applying Van Coillie's model. Their analysis of a tourism-related documentary broadcast by Al-Kawthar Network found that non-translation, reproduction, and transcription were most frequent. They concluded that preserving original names was particularly important in tourism texts, given their role in promoting regional identity.

Overall, existing research has primarily focused on fantasy, children's literature, philosophical-literary texts, and interpreting, while

systematic analysis of proper names in travel writing remains scarce. Given that travelogues contain rich semantic, historical, and cultural layers—providing insights into geographical, religious, and political contexts—accurate translation of proper names in these texts is crucial. The present study therefore focuses on *The Travelogue of Ebrahim Beyg*, analyzing the functions and secondary meanings of proper names using Gibka's (2018) model and evaluating their Arabic translation through Fernández's (2006) framework.

Method

This study draws upon the three volumes of *The Travelogue of Ebrahim Beyg* by Zeyn al-Abedin Maraghe'i (1321 AH) and its Arabic translation by Mohammad Salama Alawi (2000). The corpus consists of the Persian edition edited by Sepanlou (2024) and its Arabic counterpart by Alawi. Employing a descriptive-analytical method with a quantitative component, all proper names were extracted from the Persian text and matched with their Arabic equivalents.

The analysis proceeded in two stages:

1. Using Gibka's (2018) function-oriented model to identify the thirteen functions of proper names in the source text.
2. Applying Fernández's (2006) ten translation procedures to assess how these functions were transferred into Arabic.

The theoretical foundation of this study rests on the premise that proper names in literary texts are not merely referential but also cultural, social, and symbolic. Gibka's model enables nuanced analysis by distinguishing thirteen distinct functions of proper names, while Fernández's framework provides a comprehensive classification of translation procedures. Together, they allow for a systematic evaluation of how proper names are represented in

translation and the extent to which their functions are preserved or altered.

Conclusion

In this travelogue, the social function of personal names was most often conveyed through transcription, a procedure well-suited to the linguistic similarities of Persian and Arabic. As a result, the social status of individuals was largely preserved in the Arabic translation. This also applied to the localizing function, which typically reflects birthplace or ethnic origin.

However, the findings show that transcription was less effective in conveying semantic and expressive functions. For place names, conative, expressive, revealing, and commemorative functions are particularly important, yet these were often diminished when translators relied heavily on copying or transcription. Such strategies, as Venuti (1995) cautions, risk “foreignization,” reducing culturally rich spaces to mere physical geography.

Soja’s (1996) theory of *Thirdspace* provides a useful lens here. Rejecting binary views of space as either material (*Firstspace*) or abstract (*Secondspace*), Soja conceptualizes *Thirdspace* as a lived, hybrid realm where geography intersects with history, identity, and collective memory. Place names in *The Travelogue of Ebrahim Beyg* often operate within this *Thirdspace*, embodying cultural and mnemonic dimensions. When translators reduce them to mere geographic references, these deeper layers are lost.

In sum, place names in travelogues are not simply geographical markers but cultural and historical signifiers that shape readers’ spatial understanding. Preserving their *Thirdspace* dimensions is therefore essential. Proper names act as gateways, transporting readers into

lived spaces where geography is interwoven with identity, myth, and memory. This study underscores the need for function-oriented, context-sensitive strategies in translating proper names, particularly in travel writing.

پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی

دوره ۱۵، شماره ۳۲، بهار و تابستان ۱۴۰۴، ۲۵۱-۲۸۸

rctall.atu.ac.ir

DOI: [10.22054/rctall.2025.86924.1800](https://doi.org/10.22054/rctall.2025.86924.1800)

نقش سنجی اسامی خاص در سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ و بازنمود آن در ترجمه عربی بر اساس الگوی گیبکا و تکنیک‌های فرناندز

دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

ملیکا افروز

استادیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

علی بشیری*

استادیار مطالعات ترجمه، گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

زهره قرائی

چکیده

اسامی خاص در متون ادبی، به‌ویژه سفرنامه‌ها، تنها برای ارجاع به افراد، مکان‌ها یا نهادها نیستند؛ بلکه می‌توانند هویت، ایدئولوژی، حافظه‌ی فرهنگی و دیدگاه نویسنده را منتقل کنند. در سفرنامه‌ها، نام‌ها به نشانه‌هایی از قدرت، تفاوت فرهنگی و تجربه‌ی مواجهه با جهان بدل می‌شوند و تحلیل آن‌ها، فراتر از شناسایی، به درک بازنمایی فرهنگی و زبانی متن کمک می‌کند. پژوهش حاضر با تمرکز بر رمان سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ و بر اساس نظریه دو عمل گیبکا (۲۰۱۸) به بررسی نقش‌های ثانویه‌ای پرداخته است که اسامی خاص در متن اصلی ایفا می‌کنند. این نقش‌ها شامل نقش اجتماعی، بومی‌سازی، معنایی، طنز، تعلیمی، کنشی، تلمیحی، آشکارسازی، بیانگری، آرزومندی، شاعرانه، مخفی‌گری و یادبودی هستند. در ادامه، ترجمه عربی این اثر با استفاده از چارچوب راهبردهای فرناندز (۲۰۰۶) تحلیل شده است تا میزان موفقیت هر یک از راهبردها در انتقال این نقش‌ها ارزیابی شود. یافته‌ها نشان داد که راهبرد «نسخه‌برداری» بیش از سایر راهبردها در انتقال برخی نقش‌ها، مانند نقش اجتماعی و بومی‌سازی، موفق عمل کرده است، اما در بازنمایی سایر نقش‌های اسامی اشخاص و نقش‌های چندوجهی اسامی مکان‌ها، ناکارآمد ظاهر شده است. تحلیل نهایی بر اساس نظریه «فضای سوم» سوگا (۱۹۹۶) نشان داد که بسیاری از مکان‌های فرهنگی که کارکردی فراتر از موقعیت جغرافیایی دارند در ترجمه دچار تقلیل معنایی شده و به فضاهایی صرفاً جغرافیایی تبدیل شده‌اند. این پژوهش بر لزوم رویکردی نقش‌محور و بافت‌محور در ترجمه اسامی خاص تأکید دارد.

کلیدواژه‌ها: اسامی خاص، سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ، راهبرد ترجمه، مدل دو عمل، نقش ثانویه.

* نویسنده مسئول: a.bashiri@kashanu.ac.ir

۱. مقدمه

اسامی خاص، شامل نام مکان‌ها^۱ و نام اشخاص^۲ در متون تاریخی و ادبی کارکردهای مختلفی دارند. این اسامی به روایت اعتبار می‌دهند، سوگیری‌های ایدئولوژیک را عیان می‌کنند و همچنین می‌توانند نقش میانجی‌گری فرهنگی داشته باشند. در سفرنامه‌ها، اسامی خاص فراوان به چشم می‌خورند، چراکه استفاده از آن‌ها به نویسنده این امکان را می‌دهد تا به اصالت متن بیفزاید و به این ترتیب، مهر تأییدی بر تجربیات دسته‌اول خود بزند و همچنین به درک و برداشت خواننده از مکان‌ها و تجربیات مختلف شکل دهد (Pratt, 2007: 61).

بنا به گفته سعید (۱۹۷۸) در سفرنامه‌های اروپایی، نویسندگان نام محلی مکان‌ها را به دقت می‌آورند تا بر دسته‌اول بودن اکتشافات‌شان صحنه بگذارند؛ علاوه بر این، این مکان‌ها را با نام‌های اروپایی هم معرفی کرده‌اند تا به تحکیم سلطه خود بپردازند. این کارکرد دوگانه و به ظاهر متناقض در استفاده از اسامی خاص، تنش میان بازنمایی وقایع و قدرت را در روایت‌ها برجسته می‌کند. در مواردی، انتخاب گزینشی یا حذف عمدی اسامی خاص باعث شده نویسندگان غربی سفرنامه‌ها جوامع بیگانه را غریب و اگزوتیک^۳ به تصویر بکشند و به ساخت «دیگری» فرهنگی دامن زنند (Kabbani, 1994: 37). برای مثال، در برخی متون خاورگرایانه^۴ قرن نوزدهم، نویسندگان نام افراد را به عناوینی کلی نظیر «شرقی» تقلیل داده‌اند و به این ترتیب به کلیشه‌ها دامن زده‌اند (Said, 1978: 21). برعکس، در دوره پسااستعمار، سفرنامه‌نویسانی مانند وی. اس. ناپل^۵ یا ریشارد کاپوشچینسکی^۶ با تأکید بر استفاده از نام‌های محلی، روایت‌های غربی را به چالش کشیده‌اند (Youngs, 2013: 56). همچنین در برخی سفرنامه‌ها از اسامی خاص به عنوان ابزاری برای خلق طنز و در عین حال نقد ایدئولوژیک استفاده شده است. مصداق این کارکرد اسامی مکان‌ها در

-
1. Toponyms
 2. Anthroponyms
 3. Exotic
 4. Orientalist
 5. Naipaul, V. S.
 6. Kapuscinski, R.

«سفرهای گالیور» اثر جان تان سوئیفت^۱ است. برخی از این اسامی ساخته شده‌اند تا سیاست‌ها را به سخره گیرند. بنابراین، اسامی خاص تنها نقش ارجاعی^۲ ندارند، بلکه ممکن است کارکرد نمادین داشته باشند و از نظر سبکی، سیاسی و ایدئولوژیک حائز اهمیت باشند (Algeo, 1973: 34؛ Van Langendonck, & Van de Velde, 2016: 21).

با توجه به کارکردهای اسامی خاص در سفرنامه‌ها، ترجمه این اسامی می‌تواند چالش‌های عدیده‌ای را پیش روی مترجمان قرار دهد، چراکه این نام‌ها هم نشانه‌های زبانی هستند و هم کارکردهای فرهنگی و ایدئولوژیک دارند. علاوه بر این، جریان ترجمه جریانی بینا فرهنگی است و تفاوت‌های فرهنگی و سوگیری‌های ایدئولوژیک متفاوت دو جامعه می‌تواند در انتخاب‌های مترجم تأثیرگذار باشد. راهکارهای مختلفی در ترجمه این اسامی مورد استفاده بوده است، اما هر یک می‌تواند بخشی از کارکردها را حفظ و برخی از نقش‌های اسم خاص را از بین ببرد. برای مثال، آوانویسی گرچه شکل آوایی نام در زبان مبدأ را حفظ می‌کند، ولی ممکن است برای خوانندگان ناآشنا به این شکل آوایی در زبان مقصد نامأنوس باشد و تلویحات فرهنگی را منتقل نکند.

در راستای بررسی ترجمه سفرنامه‌ها بیش‌ترین مطالعه روی سفرنامه‌های غربی صورت گرفته است و از این میان ترجمه سفرنامه‌های شرقی کمتر مورد توجه بوده است. علاوه بر این، توجه به اهمیت اسامی خاص در سفرنامه‌ها و چالش‌ها و تلویحاتی که ترجمه این اسامی به دنبال دارد، نبود این دسته از مطالعات در ترجمه سفرنامه‌ها - به‌ویژه در ترجمه سفرنامه‌ها به زبان عربی - دیده می‌شود. این در حالی است که مطالعاتی چند با هدف بررسی ترجمه این اسامی در ادبیات فانتزی، کودکان، ترجمه‌ی شفاهی و متون ادبی - فلسفی (شانکی و احتشامی، ۱۴۰۱: ۱۹۳؛ عبدالباقی، ۲۰۱۶: ۸۵؛ عماری الهیاری و همکاران، ۱۴۰۲: ۳۵۹؛ کشاورز، ۱۴۰۰: ۱۷۹) صورت گرفته است. با توجه به این شکاف پژوهشی، این مطالعه بر آن است تا به بررسی چگونگی برگردان اسامی خاص متون سفرنامه‌های شرقی به زبان عربی پردازد. جامعه آماری پژوهش سه جلد سیاحت‌نامه /براهیم بیگ اثر زین العابدین مراغه‌ای است.

1. Swift, J.

2. Referential

هدف اصلی این مطالعه، تحلیل نقش‌های اسامی خاص در متن سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ با استفاده از الگوی نقش‌سنجی گیبکا^۱ (۲۰۱۸) است. همچنین، پژوهش به بررسی و ارزیابی استراتژی‌ها و راهکارهای به کار رفته در ترجمه این اسامی خاص، مبتنی بر چارچوب فرناندز^۲ (۲۰۰۶) می‌پردازد. نهایتاً، این مطالعه میزان انتقال یا عدم انتقال کارکردهای معنایی و تلویحات ضمنی این اسامی را در فرآیند ترجمه و تأثیرات آن بر فهم متن مقصد مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

۲. پیشینه پژوهش

مطالعاتی چند در ارتباط با ترجمه اسامی خاص به زبان‌های مختلف با چارچوب‌های مختلف، صورت گرفته است. برای نمونه، می‌توان به پایان‌نامه عبدالباقی (۲۰۱۶) اشاره کرد. او به بررسی ترجمه اسامی خاص در ادبیات داستانی کودکان پرداخته است. جامعه آماری این پژوهش داستان انگلیسی آلیس در سرزمین عجایب و ترجمه آن به زبان عربی است. او در مطالعه خود الگوی هفت راهبردی ترجمه اسامی خاص دیویس^۳ را به کار می‌برد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد درصد کاربرد راهبرد حفظ اسامی خاص از طریق ترجمه تحت‌اللفظی به ۸۵ درصد می‌رسد. همچنین استفاده از شش راهبرد افزودن درون‌متنی، حذف، بومی‌سازی، تبدیل، تعمیم و ساخت به ترتیب، ۸، ۱، ۲، ۴ و صفر درصد گزارش شد.

پژوهش کشاورز (۱۴۰۰) به بررسی راهبردهای برگرداندن اسامی خاص در رمان‌های ادبی - فلسفی پرداخته است. او بر اساس ۱۰ الگوی ون کویلی^۴ شیوه‌های ترجمه اسامی خاص رمان سمفونی مردگان را به زبان عربی بررسی کرده است. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که مترجم در این اثر از راهکارهای متفاوتی برای ترجمه اسامی خاص استفاده می‌کند. در این میان، راهکار نسخه‌برداری و اضافه کردن جزئیات بیشترین بسامد را نسبت

1. Gibka, M.

2. Fernandes, L.

3. Davis, L.

4. Coillie, V.

به دیگر راهبردها دارد. همچنین در برخی موارد، انتخاب برخی معادل‌ها باعث از بین رفتن کارکرد اسم خاص در زبان مقصد شده است.

در پژوهشی دیگر، حری (۱۴۰۱) سبک صالح حسینی را در ترجمه پنج رمان انگلیسی *مزرعه حیوانات*، ۱۹۸۴، *خشم و هیاهو*، *آبشالوم! آبشالوم!* و *برخیزای موسی* بررسی کرده است. به بیان دقیق‌تر، هدف این پژوهش که با استفاده از الگوی لپی‌هالم^۱ انجام شده، بررسی ترجمه اسامی خاص این رمان‌ها گزارش شده است تا از این رهگذر حفظ این مؤلفه سبکی نویسندگان در ترجمه بررسی شود. نتایج نشان داد که صالح حسینی در ترجمه اسامی خاص هم از الگوی غرابت‌زایی و هم غرابت‌زدایی بهره گرفته است. طبق استدلال نویسنده، در متن مبدأ، سبک، خود نویسنده است، اما در متن مقصد، سبک، خود مترجم است. به عبارت دیگر، این پژوهش حضور و صدای مترجم در ترجمه اسامی خاص را تأیید می‌کند.

پژوهش شانکی و احتشامی (۱۴۰۱) یکی دیگر از پژوهش‌هایی است که در ارتباط با ترجمه اسامی خاص صورت گرفته است؛ با این تفاوت که آن‌ها صرفاً به تطبیق نظریه در ترجمه اسامی خاص پرداخته‌اند. هدف از این پژوهش، نقد ترجمه فارسی اسامی خاص در پنج رمان ژانر فانتزی است. در این پژوهش، نویسندگان ابتدا نقش اسامی خاص متن را بر اساس الگوی گیبکا مشخص کرده و سپس، انتقال این اسامی را با توجه به کارکرد خود در متن بر اساس الگوی ون کویلی ارزیابی کرده‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در مواردی، عدم ترجمه اسامی خاص نه تنها بهترین راهکار برای ترجمه نیست، بلکه باعث از بین رفتن معنا و نقش‌های اسامی خاص متن اصلی در متن مقصد می‌شود. علاوه بر این، کیفیت به کارگیری از الگوی گیبکا در این پژوهش ناقص و مبهم است. بنابراین، راهکار اتخاذی ترجمه می‌تواند به حفظ نقش‌های اسامی خاص کمک کند.

عماری اله‌یاری و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهش خود به بررسی راهبردهای ترجمه اسامی خاص در حوزه ترجمه شفاهی بر اساس الگوی ون کویلی پرداخته‌اند. هدف از این پژوهش، دستیابی به بهترین راهکارها در ترجمه اسامی خاص حوزه گردشگری و بررسی

1. Leppihalme, R.

میزان بسامد کاربرد راهبردهای ترجمه‌اسامی خاص است. جامعه آماری این پژوهش مستند معالِم من خوزستان شبکه الکوتر است. نتایج نشان داد که از راهبرد عدم ترجمه، بازتولید و نسخه‌برداری بیشتر از راهبردهای دیگر استفاده شده است. نویسندگان در نهایت به این نتیجه دست یافتند که کاربست این سه راهبرد در ترجمه‌اسامی خاص گردشگری، مناسب‌ترین راهبرد برای ترجمه است، زیرا معرفی جاذبه‌های گردشگری یک منطقه از اهداف ترجمه این متون است. بنابراین، باید نام اصلی آن جاذبه در متن مقصد حفظ و دقیق ذکر شود.

چنانچه بررسی شد، پژوهش‌های صورت گرفته عمدتاً بر متون فانتزی، کودکانه، ادبی و ترجمه شفاهی متمرکز بوده‌اند و بررسی نظام‌مند اسامی خاص در سفرنامه‌ها تاکنون کمتر مورد توجه قرار گرفته است. با توجه به اینکه سفرنامه‌ها حامل لایه‌های غنی معنایی، تاریخی و فرهنگی هستند که اطلاعات مهمی درباره زمینه‌های جغرافیایی، دینی و سیاسی ارائه می‌دهند، درک و ترجمه دقیق اسامی خاص در این متون اهمیت ویژه‌ای دارد. بنابراین، با توجه به اهمیت این موضوع و در راستای این شکاف پژوهشی، مطالعه حاضر معطوف به بررسی اسامی خاص در متون سفرنامه‌هاست. در این پژوهش، نقش‌ها و معانی ثانویه اسامی خاص در سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ بر اساس مدل گییکا (۲۰۱۸) مورد مطالعه قرار گرفته‌اند و در نهایت، معادل‌های این اسامی در متن مقصد بر اساس مدل فرناندز (۲۰۰۶) بررسی شده‌اند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۳. روش پژوهش

این پژوهش با تکیه بر سه جلد سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ اثر زین العابدین مراغه‌ای، نخستین رمان اجتماعی از نوع اروپایی در زبان فارسی که در سال ۱۳۲۱ ق نگاشته شده و بازتاب‌دهنده اوضاع ایران در دوره قاجار است (ن. ک: راغب و راغب، ۱۳۹۸) به بررسی نقش‌های اسامی خاص و بازنمایی آن‌ها در ترجمه عربی می‌پردازد. پیکره پژوهش شامل متن فارسی سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ به کوشش سپانلو (۱۴۰۳) و ترجمه عربی آن توسط محمد سلامه علاوی (۲۰۰۰) است. این مطالعه به روش توصیفی-تحلیلی و با رویکردی کمی، ابتدا به استخراج اسامی خاص از متن و تطبیق آن‌ها با معادل‌های عربی پرداخته و

سپس با تمرکز بر «عمل نام‌گذاری» از الگوی گیبکا و استفاده از ۱۰ راهکار ترجمه‌ای فرناندز، میزان انتقال نقش‌های اسامی خاص به زبان مقصد را بررسی می‌کند.

۴. مبانی نظری پژوهش

در فرآیند ترجمه، اسامی خاص ممکن است دچار تغییرات جزئی یا کلی شده و حتی در مواردی به تحریف منجر شوند. بخشی از این مشکلات ناشی از ویژگی‌های صوری مانند ساختار آوایی و نگارشی واژه‌هاست و بخش دیگر به معنای ارجاعی یا معنای مجازی این اسامی بازمی‌گردد. معنای ارجاعی تحت تأثیر عوامل فرهنگی، مذهبی و اجتماعی شکل می‌گیرد در حالی که معنای مجازی یا استعاره‌ای، غالباً در زمینه‌ای خاص، نقش معنایی ویژه‌ای را ایفا می‌کند (رحمانی، ۲۰۱۴: ۵۳). این پیچیدگی معنایی، ترجمه آن‌ها را به امری چالش‌برانگیز برای مترجمان تبدیل می‌کند، چراکه انتخاب یک معادل ساده ممکن است نتواند تمامی ابعاد معنایی نهفته در اسم خاص را منتقل کند. افزون بر این، تفاوت‌های آوایی و واجی میان زبان مبدأ و زبان مقصد، گاه نیاز به بومی‌سازی را نیز ایجاب می‌کند؛ چنان‌که ونوتی^۱ معتقد است، اتخاذ روشی شفاف و روان در ترجمه، از حس بیگانگی متن نزد خوانندگان زبان مقصد می‌کاهد (Venuti, 1995: 17).

در پاسخ به این چالش‌ها، نظریه‌پردازان متعددی به ارائه راهکارها و چارچوب‌های نظری برای ترجمه اسامی خاص پرداخته‌اند. از جمله این نظریه‌ها می‌توان به راهبردهای سه‌گانه هروی و هیجینز^۲ (۱۹۸۶)، پنج‌گانه شالتز^۳ (۱۹۹۱)، سه‌گانه لپیهالم (۱۹۹۷)، هفت‌گانه دیویس (۲۰۰۳)، چهارگانه سارکا^۴ (۲۰۰۷) و نیز ده‌گانه فرناندز (۲۰۰۶) و ژان ون‌کویلی (۲۰۰۶) اشاره کرد. از منظری دیگر، نقش اسامی خاص در متون ادبی تنها محدود به ارجاع نیست، بلکه کارکردهای معناشناختی و سبک‌شناختی گسترده‌تری نیز دارند. مانینی^۵ (۱۹۹۶) بر این باور است که اسامی خاص در متون ادبی، به‌منزله ابزارهای

1. Venuti, L.

2. Hervey, S. & Higgins, I.

3. Schultz, J.

4. Sarkka, H.

5. Manini, L.

شخصیت پردازی عمل کرده و در بطن بافت روایی، به عناصری معنادار و گاه نمادین تبدیل می‌شوند (Manini, 1996: 161). بنابراین، کاربرست الگوهای ترجمه اسامی خاص باید ناظر بر معانی و نقش‌هایی باشد که در متن ایفا می‌کنند؛ به عبارت دیگر، لازم است معانی ضمنی اسامی خاص زبان مبدأ به زبان مقصد نیز منتقل شود.

در نظریه دو عمل^۱ گییکا (۲۰۱۸) سعی بر آن بوده تا دید و تحلیلی جامع از نقش‌های مختلف اسامی خاص به دست دهد. او به تحلیل ۱۳ نقش اسم خاص در متون ادبی می‌پردازد. با توجه به اهمیت این نقش‌ها در متون ادبی، کاربرست آن در ترجمه می‌تواند به مترجم دید جامع‌تری از نقش‌های احتمالی اسم در متن دهد تا در گام بعدی در برگردان نقش‌ها اهتمام ورزد. با نظر به اهمیت ترجمه اسامی خاص، این پژوهش با اتخاذ الگوی فرناندز و با تکیه بر الگوی گییکا به بررسی این نقش‌ها و چگونگی انتقال آن‌ها به زبان مقصد می‌پردازد.

۴-۱. نقش‌ها و کارکردهای اسامی خاص از منظر گییکا

نظریه «دو عمل» گییکا با الهام از مطالعه ریزنام‌ها^۲ شکل گرفته است که در آن نویسنده از یک «عمل نام‌گذاری»^۳ به عنوان مبنای تحقیق خود استفاده می‌کند. این نظریه ریشه در این پیش‌فرض دارد که نام‌های خاص جزئی از کل‌های بزرگ‌تر هستند. به عبارت دیگر، بخشی در ارتباط با عمل نام‌گذاری و بخشی در ارتباط با عمل کاربرست یک اسم هستند؛ عملکرد یک بخش به عنوان نقشی که در عملکرد کل بازی می‌کند، درک می‌شود (Gibka, 2018: 45-57-58). گییکا بر این باور است که نقش اسم خاص در رابطه با یکی از عناصر عمل نام‌گذاری و یا یکی از عناصر عمل استفاده از نام تعریف می‌شود. او نقش‌های نوع اول را «نقش‌های دائم»^۴ و نقش‌های نوع دوم را «نقش‌های موقت»^۵ می‌نامد (Ibid). علاوه بر این، گییکا دو نوع نقش کلی برای اسامی خاص در نظر می‌گیرد: «نقش

-
1. Theory of Two Acts
 2. Microtoponyms
 3. Act of naming
 4. Permanent function
 5. Momentary function

اصلی»^۱ و «نقش ثانویه»^۲. هدف از نقش اصلی، شناسایی شخصیت صاحب نام و تمایز او با سایر شخصیت‌هاست. نقش‌های ثانویه نیز در ارتباط اسامی خاص با عناصر هشت‌گانه مختلف داستان شناخته می‌شوند (برای مثال، شخصیت صاحب نام، نام‌گذار و خود اسم). از آنجایی که این عناصر به دو جهان واقعی و خیالی تعلق دارند، برخی از روابط اسم خاص با این عناصر به یک جهان و برخی به دو جهان تعلق دارند. همچنین ممکن است یک اسم خاص در متن نقش‌های متفاوتی را ایفا کند. جدول (۱) ارتباط و نقش‌های اسم خاص را با عمل نام‌گذاری نشان می‌دهد.

جدول ۱. نقش‌های اسامی خاص الگوی گیکا در ارتباط با عمل نام‌گذاری

ارتباط اسم خاص	فضای ارتباطی	نقش‌ها
با شخصیت صاحب‌نام	تخیلی	معنایی - اجتماعی - کنشی - بومی سازی
با نام‌گذار	تخیلی	بیانگری - آرزومندی - آشکارسازی
با زمینه و موقعیت نام‌گذار	تخیلی	تلمیحی - یادبودی
با خود اسم خاص	تخیلی	شاعرانه
با کاربر	تخیلی	کنشی - تعلیمی - مخفی‌گری - طنز
با نویسنده	واقعی / تخیلی	بیانگری
با زمینه و موقعیت نویسنده	واقعی / تخیلی	بومی سازی - تلمیحی - یادبودی
با خواننده	واقعی / تخیلی	تعلیمی - کنشی - مخفی‌گری - طنز

هر اسم خاص می‌تواند در ارتباط با عناصر درونی و بیرونی داستان نقش‌های مختلفی داشته باشد. به طور کلی، ویلکین^۳ برای هر نقش تعریفی ارائه می‌دهد. «نقش معنایی»^۴ در ارتباط با کاراکتر معنا پیدا می‌کند. این نقش شخصیت خیالی را بر اساس معنای استعاری و یا تحت‌اللفظی توصیف می‌کند (Wilkon, 1970: 83). «نقش اجتماعی»^۵ در ارتباط با شخصیت صاحب‌نام است و زمانی پدیدار می‌شود که اسم خاص نشان‌دهنده وابستگی

-
1. Primary function
 2. Secondary function
 3. Wilkon, A.
 4. Semantic function
 5. Sociological function

اجتماعی، گروهی و ملی یک شخصیت است (Ibid). «نقش کنشی»^۱ در ارتباط خود شخصیت صاحب نام، کاربر نام و یا خواننده مصداق دارد. این نقش زمانی رخ می‌دهد که شخصیت صاحب نام، کاربر و یا خواننده به نام واکنش نشان دهد (Ibid: 57). «نقش بومی سازی»^۲ که در ارتباط با شخصیت صاحب نام و موقعیت نویسنده مصداق دارد، زمانی معنا پیدا می‌کند که اسم خاص به مکانی خاص، چه در دنیای واقعی و چه خارجی مرتبط شود (Ibid). «نقش بیانگری»^۳ در ارتباط با نام گذار و نویسنده مصداق پیدا می‌کند. این نقش احساسات نام گذار (در دنیای خیالی) یا نویسنده (در دنیای واقعی) را در مورد شخصیت صاحب نام یا خود نام نشان می‌دهد (Ibid: 56). «نقش آرزومندی»^۴ در ارتباط با نام گذار است و نشان می‌دهد که نام گذار می‌خواهد کاراکتر چه ویژگی‌هایی داشته باشد (Ibid: 56-57). همچنین، «نقش آشکار سازی»^۵ در ارتباط با نام گذار مصداق پیدا می‌کند و به این معناست که می‌تواند اطلاعاتی راجع به نام گذار عیان کند (Ibid). نقش دیگر، «نقش تلمیحی»^۶ است که در ارتباط با موقعیت نام گذار و نویسنده مصداق دارد و زمانی محقق می‌شود که اسم خاص به شخصیتی دیگر در دنیای خیالی و یا در دنیای واقعی اشاره و تلمیح داشته باشد (Ibid: 57). این در حالی است که «نقش یادبودی»^۷ هنگامی رخ می‌دهد که اسم خاص یادآور چیزی برای نام گذار یا نویسنده باشد (Ibid). اگر کاربر (در دنیای خیالی) یا خواننده (در دنیای واقعی) به واسطه اسم خاص دانشی کسب کند، آن اسم نقش «تعلیمی»^۸ دارد (Ibid). اگر اسم هویت کاراکتر را از یکی از شخصیت‌های داستان یا خواننده پنهان کند، نقش «مخفی گری»^۹ دارد (Ibid). اگر اسم خاص، کاربر یا خواننده را سرگرم کند، دارای «نقش طنز»^{۱۰} است (Ibid: 58). کارکرد پایانی، «نقش شاعرانه»^{۱۱}

1. Conative function
2. Localizing function
3. Expressive function
4. Desirous function
5. Revealing function
6. Allusive function
7. Commemorative function
8. Didactic-educative function
9. Camouflaging function
10. Humorous function
11. Poetic function

است که فقط در ارتباط اسم خاص با خودش مصداق پیدا می‌کند، یعنی زمانی که اسم، به دلیل ساختار درونی‌اش، توجه خواننده را به خود جلب می‌کند (Ibid).

۴-۲. راهبرد ترجمه اسمی خاص از منظر فرناندز

راهبردهای مختلفی برای ترجمه اسمی خاص پیشنهاد شده است. در این پژوهش، الگوی فرناندز انتخاب شده است (Fernandes, 2006: 50). الگوی فرناندز به خاطر ساختار جامع و تمرکز ویژه بر راهبردهای ترجمه اسمی خاص، همراه با قابلیت کاربرد در متون روایی، یکی از کامل‌ترین چارچوب‌های تحلیلی است. با توجه به کم بودن مطالعات مبتنی بر آن، انتخاب این نظریه نوآورانه محسوب می‌شود. همچنین به دلیل اشتراکات زبانی فارسی و عربی، این نظریه امکان تحلیل دقیق راهبردهایی مانند «جابه‌جایی مقوله‌ای» را فراهم کرده و برای بررسی انتقال نقش اسمی خاص در ترجمه عربی سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ مناسب است.

فرناندز ۱۰ راهکار ترجمه برای اسمی خاص معرفی می‌کند:

- ترجمه: در این راهکار معنای برگرفته از اسم خاص زبان مبدأ به زبان مقصد منتقل می‌شود.
- نسخه‌برداری: اسم خاص از زبان مبدأ به زبان مقصد، بدون تغییر و سازگاری املایی منتقل می‌شود.
- آوانویسی: اسم خاص با حروف زبان مقصد نوشته می‌شود و ممکن است تغییراتی از قبیل افزایش و جابه‌جایی مکان حروف مشاهده شود.
- بازآفرینی: در این راهکار نام جدیدی در زبان مقصد تولید می‌شود؛ به طوری که این نام تأثیر مشابهی بر مخاطبان زبان مقصد بگذارد.
- جایگزینی: یک نام از زبان مقصد جایگزین یک نام در زبان مقصد می‌شود و ممکن است از نظر فرم و معنایی هیچ سازگاری و شباهتی نداشته باشند.
- حذف: در این شیوه همه یا بخشی از اسم خاص در زبان مقصد حذف می‌شود.
- اضافه: هنگام ترجمه اسم خاص اطلاعاتی به آن افزوده می‌شود که معنای آن را برای مخاطب آشکارتر می‌سازد.

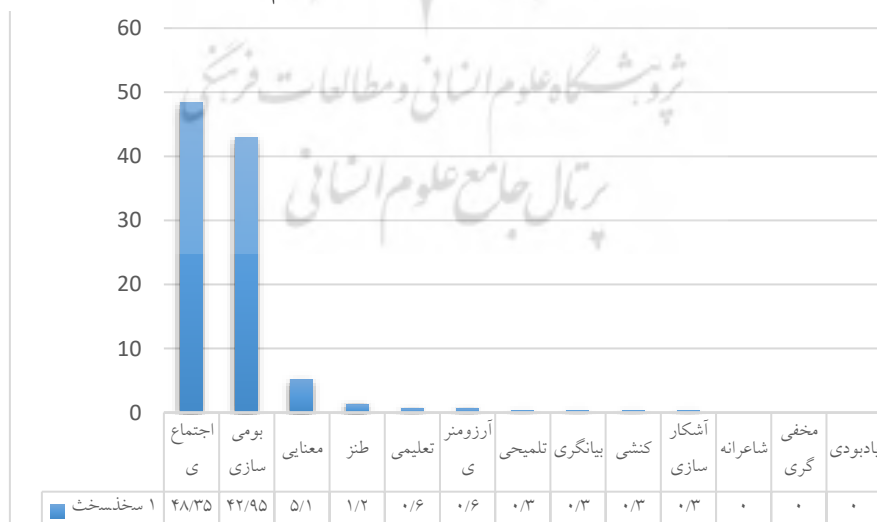
- جابه‌جایی مقوله‌ای: به معنای تغییر در مقوله دستوری، بدون تغییر در معنای اسم است.
- جایگزینی آوایی: به معنای تقلید خصوصیات آوایی زبان مبدأ در زبان مقصد است. به عبارت دیگر، اسم خاص در زبان مبدأ به یک اسم خاص دیگر در زبان مقصد منتقل می‌شود که از نظر آوایی شباهت دارند.
- مطابقت فرهنگی: به معنای پذیرفتن ترجمه مرسوم اسم خاص در زبان مقصد است. این شیوه برای شخصیت‌های ادبی و تاریخی و نام‌های جغرافیایی به کار می‌رود.

۵. یافته‌ها و بحث

۵-۱. اسامی اشخاص

در سه جلد سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ، ۵۳۷ اسم خاص مربوط به شخصیت‌ها است. از این میان، ۳۳۲ مورد نقش ثانویه داشتند و ۴۸ مورد دو یا سه نقش داشتند. به عبارت دیگر، ۶۱/۸۲ درصد سهم اسامی خاص دارای نقش ثانویه هستند و ۳۸/۱۸ درصد نیز مربوط به اسامی خاصی است که مشمول ۱۳ نقش الگوی گیبکا نمی‌شدند. نمودار (۱) درصد فراوانی نقش‌های اسامی خاص مربوط به شخصیت‌ها را با دو رقم اعشار در بین ۳۳۲ مورد نشان می‌دهد.

نمودار ۱. درصد فراوانی نقش‌های ثانویه اسم خاص

در میان نقش‌های ثانویه اسامی خاص، نقش اجتماعی بیش‌ترین بسامد را دارد و پس از آن، نقش بومی‌سازی با فاصله‌ای اندک در رتبه دوم قرار گرفته است. نقش معنایی در جایگاه سوم و نقش‌هایی چون طنز، تعلیمی، آرزومندی، تلمیحی، بیانگری، کنشی و آشکارسازی در رده‌های بعدی هستند. نقش‌های شاعرانه، مخفی‌گری و یادبودی در این پژوهش مشاهده نشد. برخی اسامی دارای چند نقش هم‌زمان بودند و بیش‌ترین هم‌آیندی بین نقش‌های اجتماعی و بومی‌سازی (۴۲ مورد) دیده شد. در ادامه با استفاده از الگوی گیک‌ا و راهکارهای ترجمه فرناندز (۲۰۰۶)، چند نمونه از معادل‌های عربی این اسامی تحلیل شده و نمونه‌هایی از آن‌ها بررسی می‌شود.

۵-۱-۱. اسامی اشخاص با نقش اجتماعی

چنان که اشاره شد نقش اجتماعی در ارتباط با شخصیت صاحب نام مصداق دارد و نشان‌دهنده وابستگی اجتماعی، گروهی و ملی یک شخصیت است. همان‌طور که پیشتر اشاره شد، در این سفرنامه، نقش اجتماعی با بالاترین بسامد برجسته‌ترین کارکرد اسامی خاص را به خود اختصاص داده است. در مواردی که اسم خاص با واژگانی نظیر «بیگ»، «پاشا»، «افندی» و «آقا» همراه است، وابستگی و جایگاه اجتماعی صاحب‌نام مشخص می‌شود. برخی از این عناوین ریشه ترکی دارند. برای مثال، «بیگ» یا «بگ» در زبان ترکی لقب اشخاص بزرگ است، اما در ایران این واژه در آخر اسم افراد کم‌درجه دولتی می‌آید (دهخدا: «بیگ»). علت تنزل معنای اصلی «بیگ» در میان ایرانیان دوره صفویه و بعد از آن، رقابت آن‌ها با ترکان عثمانی بود. در این درگیری‌ها و جنگ‌ها، سلاطین ترک به امرای خود لقب «پاشا» دادند. «پاشا» (مخفف پادشاه) ریشه فارسی دارد و در امپراطوری عثمانی عنوانی برای مقامات لشکری و کشوری است (انوری، ۱۳۸۱: ۱۲۴۵). در مقابل، «بیگ» یا «بگ» را که مخصوص امرای ترکان بود به اشخاص کم‌درجه نسبت دادند (دهخدا: «بیگ»). واژه «افندی» نیز لقبی ترکی است که محترم‌تر از «بیگ» و معادل «آقا» در زبان فارسی است (دهخدا: «افندی»).

بنابراین، می‌توان به این نتیجه رسید که در سلسله مراتب القاب حکومتی، «پاشا» در مرتبه اول و بعد از آن به ترتیب، «افندی» و «بیگ» است. همه این اسامی با راهکار عدم

ترجمه و تنها به شیوه آوانویسی به زبان مقصد منتقل شده است. اما از آنجا که این عناوین با همان معنای اصلی خود در عربی نیز رایج است، نقش اجتماعی آن را به زبان مقصد منتقل کرده است (ن. ک: صابان، ۲۰۰۷: ۳۴، ۵۲ و ۶۳ ذیل «أ» و «ب»). برای مثال، شخصیت اصلی داستان «ابراهیم بیگ» است. او تاجرزاده‌ای است که در مصر زندگی می‌کند. بنابراین، نام او در ارتباط با شخصیت صاحب‌نام انتخاب شده است. این اسم گاهی به شکل «ابراهیم بیگ» و گاهی «ابراهیم بک» معادل‌یابی شده است. همچنین «محمود شوکت پاشا» نام یکی از فرماندهان نظامی عثمانی است. او بعد از کودتای ۱۹۱۳ به عنوان وزیر بزرگ منصوب شد. بنابراین، نام‌گذاری او به فراخور جایگاه اجتماعی او است. نام او با روش نسخه‌برداری و آوانویسی به شکل «محمود شوکت پاشا» برگردانده شده است.

یکی دیگر از القاب رایج در این دوره «میرزا» است. «میرزا» مخفف «امیرزاده» و یک واژه ترکیبی عربی-فارسی است. این عنوان به افراد باسواد و یا شاهزادگان اطلاق می‌شود (انوری، ۱۳۸۱: ۷۵۶۲). «اتابک میرزا تقی خان» از وزیران و شاهزادگان دوره قاجار است. انتخاب نام او به فراخور جایگاه و مقام اوست. این اسم به شکل «أمیرالأتابک تقی خان» ترجمه شده است. بدین شکل که ابتدا «أمیر» جایگزین «میرزا» شده و سپس از طریق نسخه‌برداری همان واژه به زبان مقصد منتقل شده است. به هر روی، با توجه به سلطه عثمانی‌ها بر اعراب و اشتراکات زبانی فارسی و عربی کاربرد این القاب در میان عرب‌زبان‌ها نیز مأنوس است. کاربرست شیوه نسخه‌برداری در ترجمه، سبک نویسنده و تأثیر و تأثر زبان فارسی و ترکی آن زمان و جایگاه و وابستگی اجتماعی اشخاص را حفظ می‌کند.

یکی دیگر از واژگان ترکی که به مرتبت اجتماعی و جایگاه فرد اشاره دارد، واژه «آقا» است. «آقا» به معنای کیا، مهتر، بزرگ و سرور و در ذیل نام‌های خاص است (دهخدا: «آقا»). مؤنث این واژه «آغا» است. «آغا» به معنای خاتون، بانو و خانم و مرد اخته است و کلمه احترام‌آمیزی است که بر سر نام خادمان و خواجه‌ها می‌آید (دهخدا: «آغا»). این در حالی است که در زبان عربی هر دو کلمه به معنای افراد بزرگ و صاحب‌منصب است (صابان، ۲۰۰۷: ۱۵). ترجمه واژه «آقا» در ارتباط با نام پنج شخصیت داستان به شکل «آغا»

آمده است. برای مثال، «حاجی عبدالرزاق آقا» یک تاجر اسکویی است. بنابراین، انتخاب نام او با توجه به مرتبت اجتماعی شخصیت است. اما این واژه به شکل «آغا» برگردانده شده است. این در حالیست که واژه «السید» می‌توانست معادل مناسبی باشد. به هر روی، انتخاب کلمه «آغا» در زبان مقصد مانعی در انتقال نقش ایجاد نکرده است.

گروه دیگر، مربوط به القاب «میرزا» و «اتابک» هستند. کنیه و لقب در دسته‌بندی اسامی خاص قرار دارند (ابو مغلی، ۲۰۱۰). واژه «میرزا» در دوره قاجار به عنوان عنوانی احترام‌آمیز برای افراد باسواد غیر روحانی و شاهزادگان (امیرزاده) به کار می‌رفته است (انوری، ۱۳۸۱: ۷۵۶۲). این واژه نشان‌دهنده تمایز اجتماعی میان افراد باسواد و بی‌سواد در جامعه‌ای است که هنوز سواد، کالایی کمیاب و نشان تمایز بود. همچنین واژه «ملا» در همین بافت به معنای فرد تحصیلکرده روحانی یا کسی است که توانایی خواندن و نوشتن دارد (انوری، ۱۳۸۱: ۷۳۰۹). در این زمینه، به کارگیری این واژگان از سوی نویسنده، نوعی دسته‌بندی اجتماعی را در روایت بازنمایی می‌کند. برای نمونه، در مورد شخصیت «میرزا کاظم بیگ» که مردی تحصیلکرده و با فرهنگ است، نویسنده با افزودن عنوان «میرزا» هم‌زمان به جایگاه علمی و منزلت اجتماعی او اشاره دارد. در ترجمه متن به زبان مقصد، این اسم خاص با استفاده از دو راهکار «نسخه‌برداری» و «آوانویسی» به صورت «میرزا کاظم بک» منتقل شده است. کاربست شیوه نسخه‌برداری در ترجمه «میرزا» مانع انتقال این واژه عربی-فارسی به زبان مقصد شده است.

علاوه بر این، لقب «اتابک» نیز نمونه‌ای قابل تأمل در میان القاب درباری قاجار است. در زبان فارسی، این واژه به عنوان لقبی رسمی برای وزیران عالی‌رتبه دربار کاربرد داشته است (انوری، ۱۳۸۱: ۲۲۸). در زبان عربی نیز «اتابک» اشاره به مقامی بلندمرتبه دارد و بر وزرا اطلاق می‌شود (صباان، ۲۰۰۷: ۲۵). «امیر اتابک میرزا تقی خان» صدر اعظم ناصرالدین شاه است. از این رو، او را «اتابک میرزا» می‌خواندند. این واژه با شیوه نسخه‌برداری به شکل «أمیر الأتابک تقی خان» برگردانده شده است؛ بنابراین، در عین انتقال نقش اجتماعی «اتابک» به زبان مقصد با حذف آن در زبان مقصد مانع انتقال نقش اجتماعی میرزا شده است.

۵-۱-۲. اسامی اشخاص با نقش بومی‌سازی

همان‌طور که نتایج نشان داد در این سفرنامه، نقش بومی‌سازی اسم خاص از نظر بسامد در رده دوم است. طبق الگوی گیککا، این نقش در عمل اول (یا همان عمل نام‌گذاری) در ارتباط با شخصیت موضوعیت دارد. در این داستان، برخی نام شخصیت‌ها با عناوینی مثل «تبریزی»، «اصفهانی»، «شیرازی»، «کرمانی»، «مازندرانی»، «اردبیلی»، «خراسانی» و «طهرانی» همنشین است که بیانگر محل تولد یا اصالت شخصیت است. برای مثال، «میرزا خلیل اصفهانی» و «آخوند ملا محمد کاظم خراسانی» را به دلیل تولد آن‌ها در اصفهان و مشهد به این نام می‌خواندند. این اسامی با کاربرست شیوه نسخه‌برداری به همان شکل «میرزا خلیل اصفهانی» و «سید ملا محمد کاظم خراسانی» ترجمه شده‌اند. این کار باعث حفظ نقش بومی‌سازی در زبان مقصد شده است. این اسامی به واسطه داشتن اجزایی مثل «میرزا» و «ملا» نقش اجتماعی نیز دارند.

دسته دیگر این اسامی با پسوندهایی چون «مشهدی»، «کربلایی» و «حاجی» همراه هستند. «مشهدی» به زیارت حرم مطهر امام رضا (ع)، سفر به مشهد یا سکونت در این شهر دلالت دارد. واژگانی مانند «مشتی»، «مَشْدی» و «مَشْدی» هم در همین معنا به کار می‌روند (دهخدا: «مشهدی»). «کربلایی» نیز به مسلمانی اطلاق می‌شود که قبر شهدای کربلا را زیارت کرده است (دهخدا: «کربلایی»). «حاجی» نیز مسلمانی است که به مکه رفته و مراسم حج را به جا آورده است (عمید، ۱۳۶۲: ۴۱۵). در این داستان، ۱۳ مورد از اسامی خاص با این سه واژه همراه هستند و در همه موارد، نقش بومی‌سازی آن‌ها با کاربرست شیوه نسخه‌برداری به زبان مقصد منتقل شده است. «حاجی علی» «کربلایی محمد قاسم» و «مَشْدی رضا» از جمله این اسامی هستند و در ترجمه به ترتیب، معادل‌های «الحاج علی» «کربلایی محمد قاسم» و «مشهدی رضا» برای آن‌ها انتخاب شده است. از آنجا که این نام‌ها بازتاب شخصیت‌های جامعه اسلامی هم هستند، نقش اجتماعی را نیز ایفا می‌کنند.

در برخی از نام‌ها عنوان یا صفتی، ملیت شخصیت را نشان می‌دهد. نویسنده رمان برای نشان دادن سلطه کشورهای نظیر روسیه، فرانسه و انگلیس بر حکومت وقت نام‌هایی را به کار می‌برد که اصل و نسب شخصیت‌ها را نشان می‌دهد. مثلاً واژه «ایوان» یادآور تزاران

روسیه است (دهخدا: «ایوان»). این واژه با استفاده از دو راهکار جایگزینی و ترجمه به «الإیوان السادس» برگردانده شده است. همچنین «لویی چهاردهم» و «لویی پانزدهم» که ریشه فرانسوی دارند با استفاده از دو راهکار ترجمه مرسوم نام در زبان مقصد (مطابقت فرهنگی) و ترجمه به صورت «لويس الرابع عشر» و «لويس الخامس عشر» ترجمه شده است. «لورد» نیز اصطلاحی است که عموماً به نجیب‌زاده‌ها در کشور انگلستان اطلاق می‌شود. برای مثال، «لورد پالمرستون» به شکل «اللورد بالمرستون» ترجمه و نقش بومی‌سازی آن با کاربری روش نسخه‌برداری به زبان مقصد منتقل شده است.

۵-۱-۳. اسامی اشخاص با نقش معنایی

نقش معنایی در ارتباط با شخصیت صاحب‌نام مصداق دارد و زمانی معنا پیدا می‌کند که اسم خاص دارای معنای استعاری است. برخی از اسامی خاص با نقش معنایی جنبه‌ای از شخصیت صاحب‌نام داستان را در ارتباط با سایر شخصیت‌ها نشان می‌دهند. برای مثال، «محبوبه» همسر ابراهیم بیگ در خردسالی توسط مادر ابراهیم بیگ خریداری شد. چنانچه در رمان اشاره شده است در فرهنگ عرب و عثمانی رسم بر این بوده است که دختری را در خردسالی خریداری کنند و مثل فرزندان خود تربیت کنند و شوهر دهند. محبوبه، معشوقه ابراهیم بیگ یکی از این شخصیت‌هاست. او از ابتدا این نام را نداشت. از آنجا که محبوب مادر ابراهیم بود، این نام را بر او گذاشت و همچون فرزندان دیگر خانواده برای تحصیل به مکتب‌خانه فرستاد و انواع حرفه‌ها به او آموخت. بنابراین، انتخاب نام محبوبه در ارتباط با شخصیت صاحب‌نام دارای نقش معنایی است. علاوه بر این، این نام در ارتباط با نام‌گذار (مادر ابراهیم) نیز می‌تواند نقش آرزومندی و آشکارسازی داشته باشد. این نام با روش نسخه‌برداری به عربی برگردانده شده است. نظر به خاستگاه عربی نام «محبوبه»، بهره‌گیری از راهبرد نسخه‌برداری در ترجمه، خللی در بازشناسی نقش‌های ثانویه آن در زبان مقصد ایجاد نکرده است.

چنان که اشاره شد، القاب نیز از اسامی خاص محسوب می‌شوند. محبت مادر ابراهیم نسبت به محبوبه به اندازه‌ای بود که به اهالی خانه سفارش کرده بود نام او را بدون لفظ

خانم به زبان نیاورند و او را «خانم کوچک» صدا بزنند. «خانم کوچک» نامی است که در ارتباط با نام‌گذار (مادر ابراهیم) نقش آشکارسازی دارد. این واژه با روش جایگزینی آوایی و ترجمه به شکل «الهانم الصغیره» برگردانده شده است. به عبارت دیگر، واژه «هانم» معرب واژه «خانم» در فارسی است که ریشه ترکی دارد (انیس و همکاران، ۱۳۸۶: ۲۱۲۴). در عربی نیز این واژه، مقصود اصلی را منتقل کرده است.

شخصیت بعدی «شیخ شیپور» است. در داستان آمده است که او فردی هزله‌گو است که از امیران و شاهان مزد می‌گیرد و به فقرا می‌دهد. او با دماغ و دهان خود صدای حیوانات را به شکلی رسا تقلید می‌کند و همگان را به حیرت وامی‌دارد. بنابراین، به دلیل داشتن چنین ویژگی‌هایی این نام بر او اطلاق می‌شود. این نام در ارتباط با شخصیت صاحب‌نام نقش اجتماعی و در ارتباط با خواننده و کاربر نقش طنز دارد و روش نسخه‌برداری و آوانویسی به «الشیخ شیبور» ترجمه شده است. این ترجمه نقش‌های ثانویه واژه شیپور را که فراخور شخصیت و رفتار اوست به درستی منتقل نکرده است.

نمونه دیگر «شاه شهید» است که از القاب ناصرالدین شاه است. وی توسط میرزارضا کرمانی در حرم عبدالعظیم حسنی ترور شد. هدف از این عنوان تقدیس مرگ شاه از سوی هواخواهان سلطنت بود. این در حالی است که بسیاری از منتقدان حکومت قاجار ناصرالدین شاه را به جهت وابستگی به بیگانگان و رواج فساد مستحق این نام نمی‌دانند. بنابراین، ترجمه «شاه شهید» به «ناصرالدین شاه» نه تنها در انتقال نقش معنایی مانع شده است، بلکه ایدئولوژی نهفته در ذهن نویسنده و نام‌گذار را نیز به زبان مقصد منتقل نکرده است.

یکی از شیوه‌های انتخاب اسم خاص برای برخی شخصیت‌های فرضی، فراخوری نام شخصیت با منصب و درجه نظامی است. «یاور» درجه‌ای نظامی است که پیشتر در ارتش معمول بوده است (معین، ۱۳۸۱: ۲۱۳۷). «رستم یاور» از جمله صاحب منصبان نظامی است که به فراخور هیبت و منصب، او را «رستم» نامیده‌اند. این نام در ارتباط با کاراکتر دارای نقش معنایی و اجتماعی و در ارتباط با زمینه و موقعیت نویسنده دارای نقش تلمیحی است. این اسم خاص با استفاده از راهکار نسخه‌برداری ترجمه شده است و معادل «رستم الیاور»

برای آن انتخاب شده است. معادل عربی این سه نقش را در زبان مقصد منتقل نمی‌کند. «بری بیگ» در داستان نقش معنایی دارد. منصب او «یوزباشی» است و انتخاب این نام به فراخور شخصیت او است. یوزباشی مرکب از دو واژه «یوز» به معنای «صد» و «باش» به معنای «سر» است. «یوزباشی» عنوانی نظامی است که به فرمانده یک گروه صد نفره اطلاق می‌شود (معین، ۱۳۸۱: ۲۱۴۶). بنابراین، انتخاب نام «بری بیگ» به فراخور منصب اوست که با حذف آن در ترجمه نقش آن به زبان مقصد منتقل نشده است.

برخی از این اسامی معنای ضمنی دارند. «ایران خاتون» نامی ذهنی است که مصداق انسانی ندارد و نویسنده به معشوقه ابراهیم بیگ که همان کشور ایران است، نسبت می‌دهد. نویسنده با توجه به عشق زیاد ابراهیم به وطنش از واژه «ایران» در قالب آرایه ایهام استفاده می‌کند و می‌نویسند: «می‌دانستم که شما با دیدن جمال معشوقه خودت - ایران خاتون - دنیا و مافیها را فراموش خواهی کرد» (مراغه‌ای، ۱۴۰۳: ۲۳۷). ترجمه این اسم خاص با روش نسخه‌برداری به شکل «ایران خاتون» باعث انتقال نقش معنایی آن به زبان مقصد شده است، چراکه «خاتون» واژه‌ای ترکی است که در زبان فارسی و عربی به یک معناست و کلمه احترامی است که در گذشته به زنان اطلاق شده است (صابان، ۲۰۰۷: ۹۴). در بخشی دیگر، مراغه‌ای از جهت تشریح نابسامانی اوضاع جامعه از شخصیت خیالی به نام «ایران خان» یاد می‌کند. وی او را پیرمرد ریش سفیدی ترسیم می‌کند که فرزندانش همه ثروت و مکنّت پدر را بر باد داده‌اند و کارشان به دزدی و راهزنی کشیده شده است. «ایران خان» استعاره از کشور ایران است که به دلیل نالایقی دولتمردان دست غارتگران به سوی این سرزمین دراز است. معنای استعاری این نام با کاربری شیوه نسخه‌برداری به زبان مقصد منتقل شده است. همچنین، این واژه به جهت آرزومندی نام‌گذار (نویسنده) برای قدرتمند شدن ایران نقش آرزومندی نیز دارد.

۵-۱-۴. اسامی اشخاص با سایر نقش‌ها

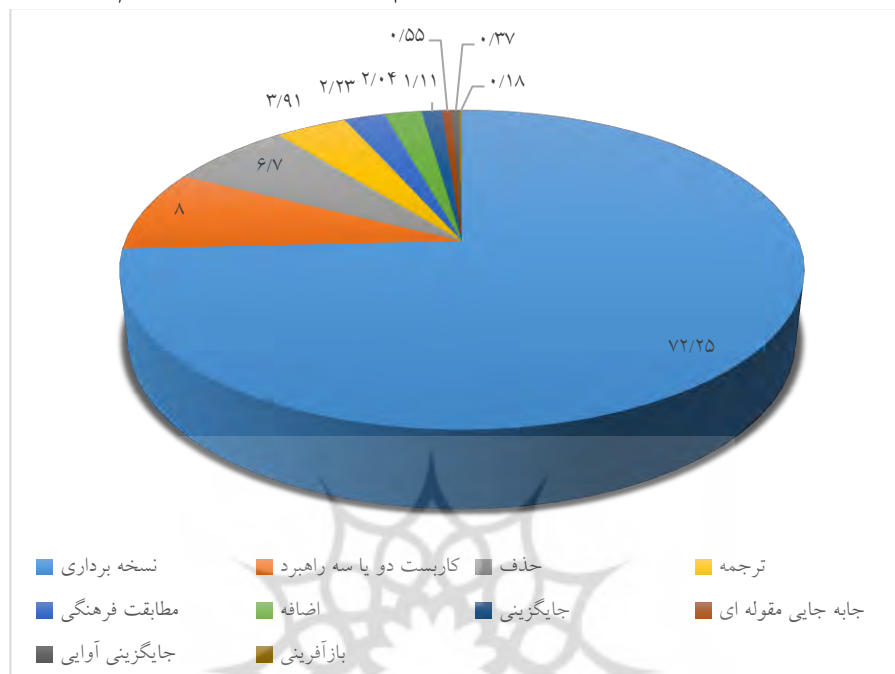
بسامد اسامی نقش‌های بیانگری، تلمیحی، طنز و تعلیمی نسبت به سایر نقش‌ها بسیار کمتر است، اما بررسی آن‌ها حائز اهمیت است. «گده» به معنای «دندانۀ کلید» و «نوکر پست دهاتی» آمده است (دهخدا: «گده»). همچنین در زبان لری به معنای «شکم» و «برآمدگی»

و در ترکی به معنای «شخص پایین مرتبه» است. در جریان سفرنامه، «گده ملا محمد علی» فردی کوتاه قامت، سست عنصر با شکمی برآمده است. او فردی بی اخلاق و حاشیه نشین سفره دیگران است. این نام احساسات نام گذار (نویسنده و کاربر) را به این شخصیت نشان می دهد و نقش بیانگری دارد. این اسم با دو راهکار ترجمه و نسخه برداری به صورت «صلوک ملا محمد علی» ترجمه شده است و احساس نام گذار نسبت به این شخصیت در زبان مقصد منتقل نشده است و واژه «صلوک» تنها وجه ولگردی او را نشان می دهد (آذرنوش، ۱۴۰۰: ۵۷۲).

در قسمتی دیگر، نویسنده برای شرح نابسامانی اوضاع جامعه و تفاوت معنای دو واژه «دلال» و «دلاک» از «مشهدی علی دلاک» و «حاجی علی دلاک» نام می برد که مأموران حکومت به جای دستگیری «علی دلاک»، زنجیر به گردن «علی دلال» می اندازند. در واقع، این دو اسم در ارتباط با خواننده نوعی طنز سیاه و یا بازی با کلمات را القا می کند. مترجم با حذف نام «علی دلال» نقش طنز حاصل از شباهت و در عین حال تمایز دو اسم را به زبان مقصد منتقل نکرده است.

در بخشی از داستان، یکی از علمای افغان از مهدی بیگ شاعر می خواهد که ایهام را توضیح دهد. مهدی بیگ برای تبیین این آرایه بلاغی، مثالی می آورد: «فرض کنید هر یک از ما غلامی به نام «مبارک» داریم. این دو غلام با هم درگیر می شوند و «مبارک» بنده، غلام شما را بر زمین می زند و بر سر «مبارک» شما مدفوع می کند». در این جمله، واژه «مبارک» واجد ایهام است؛ از یک سو، به نام غلام مخاطب اشاره دارد (مصدق عینی) و از سوی دیگر، معنای لغوی آن یعنی «فرخنده و خوش یمن» را تداعی می کند. این هم زمانی دو معنا در یک واژه، باعث ایجاد ایهام می شود. نویسنده با ذکر نامی تخیلی برای یک شخص به دنبال آموزش غیرمستقیم آرایه ایهام به کاربر است. به هر رو، در ترجمه اسامی خاص با توجه به الگوی فرناندز (۲۰۰۶) راهبردهای متعددی اتخاذ شده است. نمودار (۲) درصد فراوانی راهبردهای ترجمه اسامی اشخاص را با دو رقم اعشار نشان می دهد.

نمودار ۲. درصد فراوانی راهبردهای ترجمه اسم اشخاص سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ

۲-۵. اسامی مکان‌ها

از میان ۵۳۷ اسم خاص مربوط به مکان‌ها، تنها ۲/۰۴ درصد این اسامی دارای نقش‌های ثانویه بودند. برای مثال، «بندر بر مصر» نامی است که ابراهیم بیگ برای شهر اسکندریه انتخاب کرده است. اسکندریه یکی از شهرهای بندری مصر است. میزان تعصب و میهن پرستی ابراهیم به حدی است که از به زبان آوردن نام اسکندریه امتناع می‌کند، چرا که این نام یادآور خرابی‌ها و لشکرکشی‌های اسکندر است. به عبارت دیگر، این نام به دلیل واکنش کاربر به نام اصلی دارای نقش کنشی و در ارتباط با نویسنده دارای نقش بیانگری است. این واژه ابتدا با روش ترجمه و نسخه‌برداری به شکل «میناء بر مصر» ترجمه شده و در جای دیگر، «بندر بر مصر» آورده شده است. بدیهی است که این ترجمه‌های متفاوت مانع انتقال نقش کنشی و بیانگری به زبان مقصد می‌شود.

نمونه دیگر روستای «شام اسبی» است. این روستا از توابع استان اردبیل است. گفته می‌شود که اهالی این روستا با گاو به جنگ امام حسین رفتند و حاکم وقت، موقع برگشتن به آن‌ها اسب هدیه داد و نام روستا بعد از آن به «شام اسبی» شناخته شد (رضازاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۸). بنابراین، این نام در ارتباط با نام‌گذار نقش آشکارسازی دارد. ترجمه این نام با روش نسخه‌برداری مانع انتقال نقش آشکارسازی به زبان مقصد شده است.

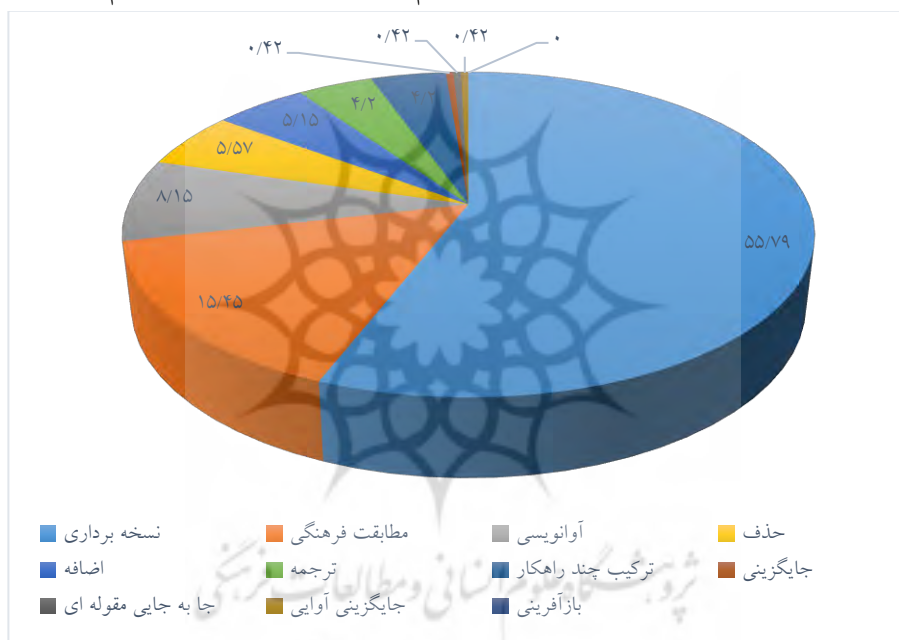
نمونه دیگر «محله هفت کچل» است که در ارتباط با نویسنده نقش یادبودی دارد. در توصیف وخامت اوضاع اجتماعی ایران، نویسنده با اشاره به محله «هفت کچلون» که یکی از شخصیت‌های داستان مجبور به عبور از چنین محله‌ای بود، نشان می‌دهد که چگونه لات‌ها و اوباش آزادانه در کوچه پس‌کوچه‌های شهر جولان می‌دادند و نشانی از نظم و اقتدار در جامعه باقی نمانده بود. توضیح آنکه «هفت کچلون» یا «برادران هفت کچلون» در تاریخ اجتماعی و سیاسی ایران معاصر به برادران حاجی عباسی اشاره دارد. آن‌ها هشت برادر و از گنده‌لات‌ها و جاهلان جنوب شهر تهران (محله باغ فردوس، خیابان مولوی) به شمار می‌آمدند و عموماً با سرهای تراشیده و کچل ظاهر می‌شدند. از آنجا که برادر بزرگ‌شان در خیلی از دعواها با آن‌ها نبود، آن‌ها را «هفت کچلون» و محله‌شان را «محله هفت کچلون» نامیدند (موسوی، ۱۳۹۷). ابراهیم بیگ در بخشی از داستان مجبور می‌شود که در این محله اتراق کند، اما همراهانش از هجوم و برخورد با لوطی‌ها واهمه دارند. بنابراین، نویسنده با ذکر این محل پریشانی اوضاع ایران و جولان‌دهی لوطی‌ها را در سطح شهر نشان می‌دهد. این اسم خاص (با ترکیب روش نسخه‌برداری + آوانویسی) «هفت کچل» ترجمه شده است، اما این معادل نقش یادبودی این نام را به زبان مقصد منتقل نکرده است. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که با توضیحات اضافی در پاورقی نقش این واژه در زبان مقصد حفظ شود.

پاسکوآ^۱ باور دارد، چنانچه در ترجمه اسم خاص جهانی‌شدن اهمیت داشته‌باشد، اسم‌های خاص موجود در زبان مبدأ باید به همان شکل به زبان مقصد منتقل شود (Pascua, 2014: 116). بنابراین، در ترجمه چنین واژگانی در بطن سفرنامه‌ها،

1. Pascua, F.

نسخه‌برداری بهترین روش انتقال به زبان مقصد است. یکی از اسامی که نقش بومی‌سازی دارد و به نظر می‌رسد نمونه خوبی برای جهانی کردن و شناساندن بخشی از فرهنگ و تاریخ ایران به سایر ملل باشد، «قلعه سلطانی» است. این قلعه در یکی از شهرهای تاریخی استان زنجان است. ترجمه این واژه با روش نسخه‌برداری، باعث حفظ نقش آن در زبان مقصد شده است. نمودار (۳) درصد فراوانی راهبردهای ترجمه ۲۳۳ اسم مکان را طبق الگوی فرناندز (۲۰۰۶) نشان می‌دهد.

نمودار ۳. درصد فراوانی راهبردهای ترجمه اسم مکان‌ها در سیاحت نامه ابراهیم بیگ

۶. بحث و نتیجه‌گیری

در ارتباط با نقش اجتماعی اسامی خاص افراد در این سفرنامه در اکثر موارد از راهکار نسخه‌برداری استفاده شده بود. با توجه به مشترکات زبانی فارسی و عربی، این راهکار نقش اجتماعی اسامی خاص را با موفقیت به زبان مقصد منتقل کرده است. بنابراین، در عمده موارد مرتبه اجتماعی افراد در ترجمه عربی به مثابه همان مرتبه‌ها در سفرنامه فارسی برای خواننده قابل درک است. این مسئله در مورد نقش بومی‌سازی نیز که عمدتاً بیانگر محل

تولد یا اصالت شخصیت است، صادق می‌باشد. با این حال، همان‌طور که در یافته‌ها بیان شد، استفاده از این راهکار در انتقال نقش معنایی و نقش بیانگری تعداد کمی اسامی خاص به زبان عربی موفقیت‌آمیز نبوده است.

در مورد اسامی مکان‌ها، نقش‌های کنشی (در ارتباط با کاربر)، بیانگری (در ارتباط با نویسنده)، آشکارسازی (در ارتباط با نام‌گذار) و یادبودی (در ارتباط با نویسنده) در این سفرنامه حائز اهمیت هستند. با توجه به تلویحات این نقش‌ها و تاریخچه و روایت‌هایی که در خود نهان دارند، راهکار پربسامد نسخه‌برداری و آوانویسی تقلیل‌گرایانه است و این نقش‌ها را منتقل نکرده است. این راهکار که از نظر ونوتی (۱۹۹۵) برای خواننده مقصد نوعی بیگانه‌سازی است، باعث می‌شود مکان‌ها در ترجمه به فضای فیزیکی محدود شوند. بنابراین، این راهکار تنها در مواردی که مترجم قصد داشته مکانی فیزیکی را جهانی‌سازی کند، مناسب است. در سایر موارد با تلویحات بالا، فضاها و لایه‌ها در تمامیت آن منتقل نشده‌اند.

برای تبیین این مسئله مفهوم «فضای سوم» سوجا^۱ (۶: ۱۹۹۶) کمک‌کننده است. سوجا که این مفهوم را مستقل از مفهوم با نام مشابه هومی بابا تبیین کرد، مکان را ظرفی تهی و خنثی نمی‌پندارد، بلکه آن را ساخته‌ای فرهنگی می‌داند که هویت‌های فرهنگی چندلایه دارد. طبق نظر او، «فضای اول» همان فضای فیزیکی^۲ است که با مرزها تعیین می‌شود و در نقشه قابل شناسایی است. در مقابل، «فضای دوم» فضایی ذهنی^۳ است که از رهگذر ایدئولوژی، ساختارهای قدرت و بازنمایی‌ها به تصویر کشیده می‌شود. از منظر سوجا، این دو فضا دوگانه‌ای را شکل می‌دهند که محدودکننده است، چراکه در آن ماهیت فضا یا کاملاً مادی است^۴ یا کاملاً انتزاعی^۵. بنابراین، او مفهوم فضای سوم را به عنوان ترکیبی از هر دو معرفی می‌کند که ورای این دوگانگی صرف است و اذعان می‌دارد که فضای سوم

1. Soja, E. W.
2. Physical space
3. Mental space
4. Materiality
5. Abstraction

نقطه‌ای بین دو فضای دیگر نیست، بلکه کاملاً باز، پویا و سیال است، ماهیت آمیخته^۱ دارد و در محل تلاقی فضای مادی و ذهنی است. از نظر سوجا، فضای سوم فضایی زیسته^۲ است که در آن تجربیات و احساسات وجود معنای ثابت و تغییرناپذیر را زیر سؤال می‌برند. در این فضا، تاریخ، هویت و حافظه‌ی جمعی با هم در می‌آمیزند.

با شرحی که رفت، در مواردی که مکانی که در سفرنامه آمده، متضمن فرهنگ، تاریخ، هویت و حافظه‌ی جمعی است. به بیان دیگر، اسم مکان نقش‌های کنشی، بیانگری، آشکارسازی و یادبودی دارد، از مرزهای فضای اول خارج شده و وارد حیطه‌ی فضای دوم و در بسیاری موارد فضای سوم می‌شود. از این رو، استفاده از راهکار نسخه‌برداری و/یا آوانویسی در این ترجمه نام را عاری از فضای زیسته آن کرده (Soja, 2010: 9) و نتوانسته ابعاد پویا و سیال اسم مکان و در نتیجه، نقش آن را منتقل کند. در مجموع، با توجه به اینکه در سفرنامه‌ها اسامی مکان‌ها تنها نشانگرهای جغرافیایی نیستند، بلکه دال‌های فرهنگی، تاریخی و روایی هستند که درک خواننده را از فضا شکل می‌دهند، انتقال فضای سوم در سفرنامه اهمیت ویژه‌ای دارد. این اسامی به مثابه دروازه‌هایی هستند که خواننده را به فضایی زیسته می‌برند که در آن جغرافیا با تاریخ و اسطوره و حافظه‌ی جمعی عجین شده است.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ گونه تعارض منافع ندارند.

سپاسگزاری

بدین وسیله از تمامی عزیزانی که در انجام این پژوهش یاری رساندند، صمیمانه قدردانی و تشکر می‌نمایم.

1. Hybrid

2. Lived space

ORCID

Melika Afroz		https://Orcid.org/0009-0002-9050-3180
Ali Bashiri		https://Orcid.org/0000-0001-5401-6049
Zohreh Gharaei		https://Orcid.org/0000-0002-2983-3589

منابع

- آذرنوش، آذرتاش. (۱۴۰۰). فرهنگ معاصر عربی-فارسی. تهران: نشر نی.
- ابومغلی، سمیح. (۲۰۱۰). علم الصرف. عمان: البدایة.
- انوری، حسن. (۱۳۸۱). فرهنگ بزرگ سخن. تهران: انتشارات سخن.
- انیس، ابراهیم؛ منتصر، عبدالحلیم، الصواحی، عطیة و خلف احمو، محمد. (۱۳۸۶). فرهنگ المعجم الوسیط. تر. م. بندریگی. تهران: انتشارات اسلامی.
- پاسکوا فلبس، ایزابل. (۲۰۱۴). ارجاعات فرهنگی ترجمه کردن: زبان جوانان در متون ادبی. اسپانیا: دانشگاه اسپانیا.
- حری، ابوالفضل. (۱۴۰۱). سبک‌شناسی صالح حسینی از رهگذر ترجمه گری اسامی خاص از پنج رمان ترجمه شده از دو نویسنده از منظر لپی‌هالم. پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجه، ۱۲(۲)، ۱۸-۱. <https://doi.org/10.22059/jflr.2022.338523.931>
- دهخدا، علی اکبر. (۱۳۶۵). لغت‌نامه. جلد اول، جلد سوم و چهارم. دانشگاه تهران: موسسه دهخدا.
- راغب، محمد و راغب، علی. (۱۳۹۸). زایش نخستین رمان فارسی از بطن قهرمان مسئله دار. ادبیات پارسی معاصر، ۹(۲)، ۱۲۵-۱۵۴. [10.30465/copl.2019.4415](https://doi.org/10.30465/copl.2019.4415)
- رضازاده، محمد، میراحمدزاده، جمال، خسروی، محمدتقی و هوشمندپور، یوسف. (۱۳۹۶). هویت بخشی به روستاهای الحاقی اطراف شهر نمثنه موردی روستای شام اسبی شهر اردبیل. چهارمین کنفرانس ملی دستاوردهای اخیر در مهندسی عمران، معماری و شهرسازی.
- شانکی، حامد، و احتشامی، ثمر. (۱۴۰۱). نقد و بررسی ترجمه اسامی خاص به فارسی در ادبیات فانتزی. فصلنامه علمی-پژوهشی نقد ادبی، ۱۵(۵۹)، ۱۹۳-۲۱۹. <http://lcq.modares.ac.ir/article-29-64032-fa.html>
- صابان، سهیل. (۲۰۰۷). المعجم الموسوعي للمصطلحات العثمانية التاريخية. ریاض: مکتبة الملك فهد الوطنية.

عبدالباقي، بن عشورة. (۲۰۱۶). ترجمة أسماء الأعلام في أليس في بلاد العجائب بالاعتماد على استراتيجيات ديفيس. رسالة الماجستير في الترجمة.

عماري اله ياري، نفيسه، ضيغمي، علي، و كشاورز، حبيب. (۱۴۰۲). بررسی برگردان اسامي خاص در مستند معالم من خوزستان شبکه الكوثر بر اساس نظرية ون كويلي. دوفصلنامه پژوهش های ترجمه در زبان و ادبيات عربي، ۱۳(۲۸)، ۳۵۹-۳۸۴.

<https://doi.org/10.22054/rctall.2023.73646.1674>

عميد، حسن. (۱۳۶۲). فرهنگ فارسي عميد. تهران: انتشارات امير كبير.

كشاورز، حبيب. (۱۴۰۰). راهبردهای برگردان اسامي خاص در ترجمه عربي رمان سمفوني مردگان بر اساس الكوي ون كويلي. دوفصلنامه پژوهش های ترجمه در زبان و ادبيات عربي، ۱۱(۲۵)، ۱۹۷-۱۷۹.

<https://doi.org/10.22054/rctall.2021.57698.1526>

مراغه ای، زين العابدين. (۱۴۰۳). سياحت نامه ابراهيم بيگ. به كوشش محمدعلي. سپانلو. تهران: انتشارات آگه.

مراغه ای، زين العابدين. (۲۰۰۰). سياحت نامه ابراهيم بيگ. ترجمه محمود سلامة علاوي. قاهرة: المجلس الأعلى للثقافة.

معين، محمد. (۱۳۸۱). فرهنگ فارسي. جلد دوم و چهارم. تهران: انتشارات ادنا.

موسوي، مرضيه. (۱۳۹۷). در سايت همشهري. دسترسي ۲۲ ارديبهشت ۱۳۹۷.

English References

Algeo, J. (1973). *On defining the proper name*. Florida: University of Florida Press.

Fernandes, L. (2006). Translation of names in children's fantasy literature: Bringing the young reader into play. *New Voices in Translation Studies*, Vol. 2, 44-57.

Gibka, M. K. (2018). Function of characters' proper name in novels. *Onoma*, Vol. 53, 49-66. <https://doi.org/10.34158/onoma.53/2018/4>.

Gibka, M. K. (2018). Funkcje nazw własnych bohaterów w strukturze powieści. Ujęcie teoretyczne i jego praktyczne zastosowanie [Functions of characters' proper names in a novel. A theoretical approach and its application]. Koszalin: Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej.

- Kabbani, R. (1994). *Imperial fictions: Europe's myths of the Orient*. London: Pandora.
- Manini, L. (1996). Meaningful literary name: Their form and function, and their translation. *Translator*, Vol. 2, No. 2, 161-178. <http://doing.org/10.1080/13556509.1996.10798972>
- Pratt, M. L. (2007). *Imperial eyes: Travel writing and transculturation*. London & New York: Routledge.
- Said, E. W. (1978). *Orientalism*. New York: Pantheon.
- Soja, E.W. (1996). *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and other real-and-imagined places*. Cambridge: Blackwell.
- Van Langendonck, W., & Van de Velde, M. (2016). Names and grammar. In C. Hough (Ed.), *The Oxford Handbook of Names and Naming* (pp. 17–38). Oxford: Oxford University Press.
- Van Langendonck, W., & Van de Velde, M. (2016). Names and grammar. In C. Hough (Ed.), *The Oxford Handbook of Names and Naming* (pp. 17–38). Oxford: Oxford University Press.
- Wilkon, A. (1970). Nazewnictwo w utworach Stefana Żeromskiego [Proper names in Stefan Żeromski's works]. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Youngs, T. (2013). *The Cambridge introduction to travel writing*. Cambridge: Cambridge University Press.

Translated References to English

- Abd al-Baqi ibn Ashoura. (2016). Translation of proper names in Alice in Wonderland based on Davies's strategies [Master's thesis, (institution name not given)]. [In Arabic]
- Abu Mughli, S. (2010). *The science of morphology*. Amman: Al-Bidayah. [In Arabic]
- Amid, H. (1983). *Amid Persian Dictionary*. Tehran: Amir Kabir. [In Persian]
- Ammari al-Hayyari, N., Zeyghami, A., & Keshavarz, H. (2023). Investigating the Translation of Proper Names in the Documentary "Ma'alem Men Khuzestan" on Al-Kawthar Channel Based on Van Coillie's Theory. *Translation Researches in the Arabic Language and*

- Literature*, Vol. 13, No. 28, pp: 359–384. [In Persian]
<https://doi.org/10.22054/rctall.2023.73646.1674>
- Anis, I., Montasir, A., al-Sawah, 'A., & Hammu, M. K. (2007). *The Intermediate Dictionary* (M. Bandar Rigi, Trans.). Tehran: Islamic Publications. [In Persian]
- Anvari, H. (2002). *The Great Sokhan Dictionary*. Tehran: Sokhan. [In Persian]
- Azarnoush, A. (2021). *Contemporary Arabic–Persian dictionary*. Tehran: Nashr-e Ney. [In Persian]
- Center for the Great Islamic Encyclopedia. (1989). *The Great Islamic Encyclopedia*. (M. K. Mousavi Bojnourdi, Ed.). [In Persian]
- Dekhoda, A. A. (1986). *Dictionary*. Tehran: Dekhoda Institute, University of Tehran. Vols. 1, 3, 4. [In Persian]
- Hari, A. (2022). Saleh Hosseini's Stylistics through Translating Proper Names In Five Translated Novels Based on Leppihalme's Model. *Journal of Foreign Language Research*, Vol. 12, No. 2, pp: 1–18.
<https://doi.org/10.22059/jflr.2022.338523.931> [In Persian]
- Keshavarz, H. (2021). Strategies for Translating Proper Names in the Arabic Translation of the Novel "Symphony of the Dead" based on the Model of Coillie (2007). *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, Vol. 11, No. 25, pp: 179–197. [In Persian]
<https://doi.org/10.22054/rctall.2021.57698.1526>
- Maraghe'i, Z. (2024). *The travelogue of Ebrahim Bey* (M. A. Sepanlou, Ed.). Tehran: Agah. [In Persian]
- Maraghe'i, Z. (2000). *The Travelogue of Ibrahim Bey* (M. Alawi, Trans.). Cairo: Supreme Council of Culture. [In Arabic]
- Moin, M. (2002). *Persian Dictionary*. Vols. 2 & 4. Tehran: Edna. [In Persian]
- Mousavi, M. (2018). *Article published on the Hamshahri website*. Accessed: May 12, 2018. [In Persian]
- Ragheb, M., & Ragheb, A. (2019). The emergence of the first Persian novel from a problematic hero's core. *Adabiyyât-e Pârsi-ye Mo'âser (Contemporary Persian Literature)*, Vol. 9, No. 2, pp: 125–154.
[10.30465/copl.2019.4415](https://doi.org/10.30465/copl.2019.4415) [In Persian]

- Pascua Febles, I. (2014). *Cultural references in translation: Youth language in literary texts*. Spain: Universidad de Espana. [In Persian]
- Saban, S. (2007). *Encyclopedic Dictionary of Historical Ottoman Terms*. Riyadh: King Fahd National Library. [In Arabic]
- Shanki, H., & Ehteshami, S. (2022). A Critical Study of Translation of Proper Names in Fantasy Literature. *Literary Criticism*, Vol. 15, No. 59, pp: 193–219. [In Persian] <http://lcq.modares.ac.ir/article-29-64032-fa.html>

استناد به این مقاله: افروز، ملیکا، بشیری، علی، قرائی، زهره. (۱۴۰۴). نقش سنجی اسامی خاص در سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ و بازنمود آن در ترجمه عربی بر اساس الگوی گیبکا و تکنیک‌های فرناندز. *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۵ (۳۲)، ۲۵۱–۲۸۸. doi: 10.22054/rctall.2025.86924.1800

Translation Researches in the Arabic Language and Literature is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.